

MILAN
KUNDERA
VIATA E ÎN
ALTĂ PARTE

Traducere din cehă de
JEAN GROSU

HUMANITAS
fiction

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI
sau
Nașterea poetului / 7

PARTEA A DOUA
sau
Xavier / 83

PARTEA A TREIA
sau
Poetul se masturbează / 115

PARTEA A PATRA
sau
Poetul evadează / 197

PARTEA A CINCEA
sau
Poetul e gelos / 223

PARTEA ȘASEA
sau
Cvadragenarul / 333

PARTEA A ȘAPTEA
sau
Agonia poetului / 355

Nașterea poetului

1

Când mama poetului se întreba unde anume fusese conceput poetul, doar trei posibilități intrau în vederile ei: o noapte pe o bancă într-un parc public, o după-amiază în apartamentul unui prieten al tatei poetului sau o dimineață într-un colț romantic din împrejurimile Pragăi.

Când aceeași întrebare și-o punea tatăl poetului, acesta ajungea la concluzia că poetul fusese zămislit în apartamentul prietenului său, căci în ziua aceea toate îi merseseră anapoda. Mama poetului refuzase cu încăpățănare să meargă în apartamentul prietenului, de două ori se certaseră din această pricină și tot de atâtea ori se împăcaseră, – în timp ce făceau amor, în broasca ușii apartamentului vecin se auzi un scârțâit de cheie, mama poetului se sperie, câteva clipe rămaseră nemișcați, după care începură din nou să se iubească, încheind amândoi actul amoros într-o stare de tensiune nervoasă, căreia tatăl îi atribuia conceperea poetului.

În schimb, mama poetului nu accepta nici o clipă că poetul fusese conceput într-un apartament de împrumut (domnea acolo o dezordine de celibatar, și mama cercetase cu un sentiment de repulsie cearșaful patului răvășit, pe care zăcea pijamaua

mototolită a necunoscutului), și respinse, deopotrivă, posibilitatea ca poetul să fi fost conceput pe o bancă într-un parc, unde ea se lăsase convinsă să facă dragoste călcându-și pe inimă și fără să fi simțit vreo plăcere, socotind, cu dezgust, că numai prostituatele fac amor în felul acesta pe băncile din parcurile publice. În consecință, era ferm încredințată că poetul nu putuse fi conceput decât în timpul unei dimineți însorite de vară, la adăpostul unei stânci înalte ce se ridica patetic printre alte stânci, într-o vâlcea unde praghezii se duceau să se plimbe duminica. Decorul acesta e convenabil din mai multe motive ca loc al zămislirii poetului: luminat de soarele amiezii, e un decor nu de obscuritate, ci de strălucire, de zi, nu de noapte; e un loc aflat în mijlocul unui spațiu natural deschis, cu alte cuvinte – un loc anume făcut pentru zborurile înaripate; și, în sfârșit, fără a fi prea departe de ultimele clădiri ale orașului, e un peisaj romantic, presărat de stânci ce țâșnesc dintr-un pământ răscolit cu sălbăticie. Toate acestea i se păreau o imagine expresivă a celor trăite și simțite de ea în acele clipe, căci nu fusese, oare, marea ei iubire pentru tatăl poetului o revoltă romantică împotriva platitudinii și vieții așezate a părinților ei? Nu existase, oare, o tainică asemănare între curajul de care dăduse dovadă ea, fiica unor comercianți înstăriți, alegând un inginer fără un sfaț în buzunar, ce abia își terminase studiile, și acest peisaj sălbatic?

Mama poetului trăia atunci marea ei iubire și decepția ce-i urmase vreme de câteva săptămâni frumoasei dimineți, petrecute la poalele stâncii amintite, n-avusese darul s-o schimbe cu nimic. Cu toate acestea, când se duse să-și anunțe iubitul, cu o însuflețită bucurie, că indispoziția intimă care-i

tulbura sfârșitul fiecărei luni a vieții sale se lasă așteptată de mai multe zile, inginerul i-a replicat, cu o indiferență revoltătoare (nouă însă, ni s-a părut prefăcută și stânjenită), că nu putea fi vorba decât de o perturbare banală a ciclului vital, ce-și va regăsi, fără îndoială, ritmul său binefăcător. Mama și-a dat seama că iubitul ei refuza să împărtășească speranțele și bucuriile ei, se simți rănită și nu-i mai adresă o vorbă până în ziua în care medicul îi aduse la cunoștință că era însărcinată. Tatăl poetului îi spuse că știa un ginecolog care i-ar descotorosi cu discreție de toate necazurile, iar mama izbucni într-un hohot de plâns nestăvilit.

Mișcătoare motive de revoltă. Mai întâi se revoltase împotriva propriilor ei părinți din pricina unui tânăr inginer, ca apoi să alerge la ei cu sufletul la gură, cerându-le sprijin împotriva lui. Iar părinții n-o dezamăgiră: se duseră numaidecât să discute cu inginerul, îi vorbiră deschis, iar acesta, înțelegând că nu exista nici o posibilitate de scăpare, căzu de acord asupra unei căsătorii frumoase, și acceptă, fără să protesteze, o zestre considerabilă, ce avea să-i permită deschiderea unei întreprinderi de construcții proprii; după care își transportă modesta avere, două valize mari și late, în vila unde tânăra mireasă locuia cu părinții ei din ziua în care se născuse.

Totuși, capitularea grabnică a inginerului nu-i putea ascunde mamei poetului faptul că aventura în care ea se avântase nebunește, cu un elan pe care-l socotise sublim, nu era împărtășirea mării iubiri asupra căreia credea că dispunea de un drept de proprietate absolut. Tatăl ei era proprietarul a două drogherii înfloritoare, iar fiica profesa morala socolitelor echilibrate; din moment ce investise totul în dragoste (nu ezitase să-și trădeze propriii părinți și

să părăsească tihna căminului lor liniștit), voia, la rândul ei, ca partenerul să depună în casa comună, o contribuție egală de sentimente. Vrând să repare această nedreptate, se străduia să retragă din casa comună a afecțiunii ceea ce depusese, oferindu-i soțului ei, după încheierea căsătoriei, o înfățișare trufașă și plină de asprime.

Sora mamei poetului părăsise nu de mult vila familială (se măritase și închiriasse un apartament în centrul Pragăi), astfel că bătrânul comerciant și soția acestuia rămăseseră în camerele de la parter, iar inginerul și fiica lor se instalaseră în cele trei încăperi de sus – două mari și una mai mică – al căror aranjament rămăsese așa cum fusese stabilit, în urmă cu douăzeci de ani, de tatăl tinerei măritate, atunci când construisese vila. Dobândirea unui cămin, gata amenajat, era mai curând un câștig al inginerului, căci, în afara conținutului celor două valize amintite, nu mai poseda absolut nimic. Cu toate acestea, socoti cu cale să sugereze câteva modificări mărunte, menite să schimbe un pic aspectul încăperilor. Dar mama poetului nu putea să admită ca bărbatul, care voise s-o trimită sub cuțitul ginecologului, să aibă cutezanța de a răsturna vechea rânduială a interiorului în care sălășluia spiritul părinților ei – douăzeci de ani de dulci și plăcute obiceiuri, de reciprocă intimitate și de perfectă siguranță.

Tânărul inginer capitulă și de data asta, fără nici o împotrivire, îngăduindu-și doar un slab protest, pe care ținem să-l menționăm: în camera soților se afla o măsuță mică al cărei picior robust susținea o placă rotundă din marmură grea, cenușie, pe care era așezată o statueta înfățișând un nud de bărbat ținând în mâna stângă o liră sprijinită pe rotunjimea robustă a

șoldului său. Mâna dreaptă a bărbatului se curba într-un gest patetic, de parcă în clipa aceea degetele sale apucau să atingă strunele; piciorul drept împins înaintea, capul ușor înclinat într-o parte, iar ochii ațintiți spre cer. Să mai adăugăm la toate acestea că bărbatul avea o față nespuse de frumoasă, părul cârlionțat, și că albeața alabastrului în care era sculptată statueta împrumuta personajului ceva din duioșia feminină sau din divinitatea virginală; de altfel, nu întâmplător am folosit cuvântul divinitate: potrivit inscripției gravate în soclul statuetei, bărbatul cu lira nu era nimeni altul decât însuși zeul grec Apollo.

Rareori însă mama poetului se uita la bărbatul cu lira fără să scrâșnească din dinți. Mai tot timpul acesta oferea privirilor partea sa posterioară: o dată servea de agățătoare pentru pălăria inginerului, altă dată capul delicat era acoperit de o gheată a inginerului, iar uneori era îmbrăcat chiar cu câte un ciorap urât mirositor al acestuia, lucru considerat de mama poetului drept o profanare ultraodiosă a stăpânului Muzelor.

Dacă mama poetului privea toate acestea cu nervozitate și nerăbdare, de vină nu era doar slăbii ei simț al umorului: de fapt ea intuise foarte exact că, așezând câte un ciorap pe trupul lui Apollo, soțul ei îi dădea a înțelege, prin această bufonerie, ce anume disimula el prin tăcerea sa: că, de fapt, respingea cu desăvârșire universul ei, iar capitularea lui în fața ei nu avea decât un caracter foarte provizoriu.

Așa se face că obiectul de alabastru deveni un autentic zeu antic, cu alte cuvinte o ființă dintr-o lume supranaturală care, intervenind în universul uman, încurcă destinele, conspiră și dezvăluie necunoscutul. Tânăra căsătorită îl considera aliatul ei, iar visătoarea ei feminitate făuri din el o creatură

vie, ai cărei ochi căpătau uneori culorile unor iriși iluzorii și a cărei gură dădea impresia că respiră. Făcu o pasiune pentru acest micuț bărbat gol-puşcă, umilit pentru ea și din pricina ei. Îi contempla chipul fermecător și, curând, începu să-și dorească din adâncul inimii ca pruncul ce creștea în pântecul ei să-i semene acestui frumos dușman al soțului ei. Și voia să-i semene atât de mult, încât să-și poată imagina că nașterea lui nu se datora soțului, ci operei tânărului și fermecătorului bărbat. Și astfel îl implora să modifice, printr-o înfăptuire a magiei sale, trăsăturile embrionului, să le transforme, să le transfigureze, așa cum făcuse odinioară marele Tițian, în timp ce picta unul dintre tablourile sale pe pânza ratată a unuia dintre discipolii săi.

Însușindu-și instinctiv modelul Fecioarei Maria – care devenise mamă fără mijlocirea unui procreator uman, ajungând astfel idealul unei iubiri materne în care tatăl nu se implică și nu vine să semene discordia, mama poetului era animată de dorința provocatoare de a-i da copilului său prenumele de Apollo, prenume având pentru ea semnificația *aceluia care nu are un tată-pământean...* În același timp însă, știa că un nume atât de pompos ar avea darul să-i îngreuneze viața fiului ei și, amândoi, deopotrivă, ar fi de râsul lumii. Așa stând lucrurile, căută un prenume ceh care să fie demn de zeitatea juvenilă a Greciei și se gândi la prenumele de Jaromil (care înseamnă *iubitor de primăvară* sau *iubitul primăverii*), iar această alegere se bucură de încuviințarea tuturor.

De altfel, era în toiul primăverii și liliicii erau în plină floare când fu condusă la maternitate unde, după câteva ceasuri de suferință, tânărul poet se strecură din carnea ei, alunecând pe cearșaful pătat al lumii.

După aceea poetul fu instalat într-un leagăn lângă patul ei, mama îi asculta țipetele încântătoare și trupul ei îndurerat era plin de trufie. Să nu invidiem trupul pentru această trufie; n-o încercase încă până atunci, deși era un trup cât se poate de bine făcut; avea, ce-i drept, șoldurile mai curând inexpresive și picioarele un pic cam scurte, în schimb se putea mândri cu niște sâni neobișnuit de tineri și cu un păr mățos (atât de fin, încât cu greu i se putea menține o pieptănătură), sub care se arăta un chip, dacă nu de o frumusețe uluitoare, în schimb de un farmec discret.

Mama poetului fusese întotdeauna mai conștientă de discreția ei decât de farmecul ei, cu atât mai mult cu cât trăise din copilărie în preajma unei surori mai mari care dansa fără cusur, se îmbrăca la cel mai bun croitor din Praga și, înarmată cu o rachetă de tenis, pătrundea cu ușurință în societatea bărbaților eleganți, întorcând spatele casei părintești. Impetuoasa ostentație a surorii avu darul s-o înverșuneze pe mama poetului în modestia ei țâfnoasă, învățând-o, în semn de protest, să îndrăgească gravitatea sentimentală a muzicii și a cărților.

Desigur, înainte de a-l fi cunoscut pe inginer, mai avusese o legătură cu un alt băiat, un tânăr student la medicină, fiul unor prieteni ai părinților săi, dar această legătură nu izbutise să dea prea multă siguranță de sine trupului ei. După ce o inițiasse în tainele dragostei trupești, undeva, într-o căsuță de țară, se despărți chiar în ziua următoare de acest băiat, cu nostalgică certitudine că nici sentimentele, nici simțurile ei n-aveau să cunoască vreodată marea și adevărata dragoste. Și, cum tocmai absolvise